

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

8ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Ε.Ε.Μ.Ε.

Μουσική Εκπαίδευση & Κοινωνία

2018

23-25

Νοεμβρίου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
Παιδαγωγική Σχολή ΑΠΘ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Συνδιοργάνωση

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
Σχολή Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών
Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τεχνής

Υπό την αιγίδα

της Γενικής Διεύθυνσης Σπουδών Α/βάθμιας και Β/βάθμιας Εκπαίδευσης
του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Με τη συνεργασία

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Παιδαγωγική Σχολή
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Επιστημονική Επιτροπή Πρακτικών 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.

Επικεφαλής: Θεοχάρης Ράπτης, Επίκουρος καθηγητής, ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Γραμματεία: Δήμητρα Κόνιαρη, Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό, ΤΜΕΤ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Μέλη:

Αγαλιανού Ολυμπία, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Αλεξάνδρου Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΜΣ, Α.Π.Θ.
Ανδρούτσος Πολύβιος, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, ΠΤΔΕ, Α.Π.Θ.
Βαρβαρίγου Μαρία, School of Music and Performing Arts, Canterbury Christ Church University
Βούβαρης Πέτρος, Επίκουρος Καθηγητής, ΤΜΕΤ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Διονυσίου Ζωή, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΜΣ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Δογάνη Κωνσταντίνα, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ, Α.Π.Θ.
Ετμεκτσόγλου Ιωάννα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΜΣ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Ζαφρανάς Νικόλαος, Επίκουρος Καθηγητής, ΤΜΣ, Α.Π.Θ.
Ζάχος Δημήτριος, Επίκουρος Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Α.Π.Θ.
Θεοδωρίδης Νίκος, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, ΤΕΠΑΕ, Α.Π.Θ.
Κανελλόπουλος Παναγιώτης, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Καρτασιδίου Λευκοθέα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΚΠ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Κοκκίδου Μαίη, Εντεταλμένη Λέκτορας, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Π.Μ.Σ.
Μελιγκοπούλου Μαρία Έμμα, ΤΜΕΤ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και ΤΜΣ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Μυράλης Γιάννης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Οικονομίδου-Σταύρου Νατάσα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
Παπαπαναγιώτου Ξανθούλα, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Πατρώνας Γιώργος, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, ΤΜΕΤ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Παυλίδου Εύα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ, Α.Π.Θ.
Περακάκη Ελισσάβητ, PhD εκπαιδευτικός μουσικής, διευθύντρια Γυμνασίου ΔΔΕ Πειραιά
Ρεντζεπέρη-Τσόνου Άννα-Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΜΕΤ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Σπυράκου Ευαγγελία, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό, ΤΜΕΤ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Στάμου Λήδα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΜΕΤ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Σωτηροπούλου-Ζορμπαλά Μαρίνα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Τσίρης Γιώργος, Εντεταλμένος Λέκτορας, Queen Margaret University, Edinburgh, Ηνωμένο Βασίλειο
Τσούγκρας Κώστας, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΤΜΣ, Α.Π.Θ.
Φυτίκα Αθηνά, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΜΣ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Χρυσοστόμου Σμαράγδα, Καθηγήτρια, ΤΜΣ, ΕΚΠΑ

Οργανωτική Επιτροπή 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.

Πρόεδρος: Σοφία Αγγελίδου (Πρόεδρος του Δ.Σ. της Ε.Ε.Μ.Ε., 2016-2018)
Αντιπρόεδροι: Λήδα Στάμου (ΤΜΕΤ, ΠαΜακ), Πολύβιος Ανδρούτσος (ΠΤΔΕ, Α.Π.Θ.) & Νίκος Θεοδωρίδης (ΤΕΠΑΕ, Α.Π.Θ.)
Γραμματεία: Βασιλική Αϊντζή & Βασιλική Καραγκούνη (Μέλη του Δ.Σ. της Ε.Ε.Μ.Ε., 2016-2018)
Ταμίας: Κατερίνα Πενήντα (Ταμίας του Δ.Σ. της Ε.Ε.Μ.Ε., 2016-2018)
Εκπρόσωπος Πανεπιστημίου Μακεδονίας: Πέτρος Βούβαρης
Υπεύθυνη εργαστηρίων: Μαρία Τσαλίκη
Υπεύθυνοι καλλιτεχνικού προγράμματος: Νίκος Κούγκας & Σάκης Λάιος
Υπεύθυνοι εντύπων: Δήμητρα Κόνιαρη & Σάκης Λάιος
Υπεύθυνες επικοινωνίας: Σοφία Ταρσένη & Χριστίνα Τσίγκα
Υπεύθυνες εθελοντών: Βασιλική Αϊντζή & Αριάδνη Αντωνοπούλου
Μέλη: Ευδοξία Αγγελίδου, Πέτρος Βούβαρης, Εριφύλη Δαμιανού, Χαρά Κατσώχη, Κατερίνα Κουθούρη, Μαρία Κουρκουρίκα, Γεώργιος Πατρώνας, Άλκηστις Τόγια

Σχεδιασμός και γραφιστική επιμέλεια σήματος και αφίσας 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.:

Ευδοξία Αγγελίδου & Ιωάννης Οικονόμου

Επιμέλεια Πρακτικών: Θεοχάρης Ράπτης & Δήμητρα Κόνιαρη
(c) 2019, Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση, www.eeme.gr
ISBN: 978-618-83465-3-6

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος των επιμελητών της έκδοσης
Χαιρετισμός του Συνεδρίου εκ μέρους της Παγκόσμιας Ένωσης για τη Μουσική
Εκπαίδευση (ISME)

Κεντρικές Ομιλίες

Addressi, Rita. Musical experience: An educational entitlement in inclusive contexts. The role of teachers/educators/social workers in promoting relational health	1
Στάμου, Λήδα. Ανάμεσα ζωής και ονείρου ... είναι ένα σχολείο, ένας δάσκαλος, κι ίσως μια μουσική	10

Αναρτημένες ανακοινώσεις

Κουρκούλη, Ειρήνη & Κοκκίδου, Μαίη. Κριτική σκέψη και μουσική παιδαγωγική: έρευνα δράσης	23
Μανωλίδου, Λεμονιά & Γεροφώτη, Αικατερίνη. «Μια φορά κι έναν καιρό – Σι Λα Σολ Φα Μι Ρε Ντο». Μουσική παρέμβαση σε μαθητές με βαριά νοητική αναπηρία	31

Εργαστήρια

Αναγνωστόπουλος, Αθανάσιος & Διονυσίου, Ζωή. Σωματικά Κρουστά: μια πρόταση ενσωμάτωσής τους στα μαθήματα γενικής παιδείας	43
Μίντζα, Μαρίνα. «Μια αγκαλιά από μουσικούς σωλήνες»: Προσεγγίζοντας τη διαφορετικότητα με τη χρήση των boomwhackers στο μάθημα της μουσικής	52
Παπαζαχαρίου-Χριστοφόρου, Μαρία. Αναπτύσσοντας τη μουσική κατανόηση μέσα από δραστηριότητες κίνησης	57
Παπάζογλου, Κωστής. Η σεφαραδίτικη μουσική κοινότητα της Θεσσαλονίκης και η εθνική ημέρα μνήμης ελλήνων εβραίων μαρτύρων - 27η Ιανουαρίου [Το μάθημα της ιστορικής συλλογικής μνήμης μέσα από την πολιτισμική αλληλεπίδραση - προτάσεις]	68
Χατζηλάμπρου, Μαρία & Καρούμπαλη, Ευγενία. Μουσικό διαδραστικό εργαστήριο σχετικά με τις ανταλλαγές και κλοπές δημοφιλών τραγουδιών και παραδοσιακών τραγουδιών για το μάθημα της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση	75

Προφορικές ανακοινώσεις

Αγαλιανού, Ολυμπία. Orff-Schulwerk: η μετάβαση από τον 20ό στον 21ο αιώνα	85
Ακογιούνογλου, Μίτση. Ο «Κύκλος της Μουσικής» με παιδιά πρόσφυγες στη Χίο: Περιγραφή και απολογισμός δράσεων τριών ετών	94
Βερβέρης, Αντώνης. Κριτική Παιδαγωγική και Μέθοδος Kodály: Μία φανταστική συνομιλία μεταξύ του Paulo Freire και του Zoltán Kodály	102
Γεροφώτη, Αικατερίνη. Τα οφέλη της σχολικής χορωδίας στο Ειδικό Σχολείο: Η περίπτωση του Ειδικού Δημοτικού Σχολείου Αλεξανδρούπολης	108

Διονυσίου, Ζωή & Κωνσταντάκου, Κλειώ. Το τραγούδι ως παιδαγωγικό εργαλείο στις Ομάδες του Σώματος Ελληνικού Οδηγισμού	121
Ετμεκτσόγλου, Ιωάννα, Κέρζελη, Κική & Βλαχούτσου, Κατερίνα. Το πρόγραμμα «Κιθάρα Express» ως μουσική εργαλειοθήκη για ανασυνθέσεις της ταυτότητας ενηλίκων εν μέσω κρίσεων: Μια μελέτη περίπτωσης.	130
Ζεπάτου, Βασιλική, Μαστροσάββα, Τριανταφυλλιά, Γιαννοπούλου, Ελένη, Θεοχάρης, Δημήτρης, Μαλαφής, Ιωάννης, Στρογγύλη, Χρυσούλα, Μουρελάτος, Σπυρίδων, Νασόπουλος, Αθανάσιος, Ντάντος, Ορέστης & Γιαξόγλου, Κωνσταντίνος. Οι απόψεις των μαθητών – μελών Μουσικών Συνόλων του Μουσικού Σχολείου Αλίμου για τις Διασχολικές Συνεργασίες με άλλα Μουσικά Σχολεία.	140
Ζεπάτου, Χρυσάνθη. Τα Spirituals ως τραγούδια της σκλαβιάς και της ελευθερίας στο ελληνικό σχολείο του 21ου αιώνα	154
Θεοδωρίδης, Νίκος. Διαπολιτισμική μουσική εκπαίδευση και εκπαιδευτικοί: τάσεις, προβλήματα, προτάσεις	166
Καρύκη, Μαρία & Αγαλιανού, Ολυμπία. Ελληνικά παραδοσιακά παιγνιδοτράγουδα: από την κοινότητα στη σχολική τάξη	178
Κιουμουρτζής, Ιωάννης & Ζαφρανάς, Νικόλαος. Άγχος μουσικής επίδοσης: διερεύνηση των συνθηκών εμφάνισής του	187
Κοκκίδου, Μαίη. Οι λειτουργίες της μουσικής ως βάση για την ανάπτυξη μουσικών προγραμμάτων σπουδών	195
Κολυδάς, Τάσος. Ψηφιακή Παρτιτούρα: Επιλέγοντας λογισμικό για τη διδασκαλία της μουσικής στο Ελληνικό Δημόσιο Σχολείο	204
Κωνσταντινίδου, Ζωή & Σακελλαρίου, Σταματία. Μουσική με κουτιά. Η διδασκαλία της μουσικής στην προσχολική ηλικία, μέσα από αναδυόμενες δραστηριότητες των παιδιών στο πλαίσιο ενός σχεδίου εργασίας	212
Λεγζίδου, Άννα & Πνευματικός, Δημήτρης. Η σχέση μεταξύ ενσυναίσθησης και μουσικών προτιμήσεων στην αρχή και στο τέλος της εφηβείας	223
Ματζίρης, Χρήστος. Ρυθμική Αγωγή: ανάγνωση και εκτέλεση γραφικής παρτιτούρας με τη χρήση ΤΠΕ. Μία εφαρμογή για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση	233
Μελιγκοπούλου, Μαρία Έμμα. Η συμμετοχή στη χορωδία ως σύνδεσμος πολιτισμών και ένταξη στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Ένα πειραματικό πρόγραμμα με παιδιά προσφύγων από τη Συρία	241
Μίχα, Παρασκευή. Διδάσκοντας μουσική σε ενήλικες στη δημόσια μεταλυκειακή εκπαίδευση (Δ.ΙΕΚ). Αναζητώντας κίνητρα συμμετοχής για άρση εμποδίων στο μάθημα.	255
Μπαξέ, Άννα & Κυριακίδου, Αθανασία. Το φωνητικό ζέσταμα μέσα από τη Φυσική Μεταφορά (Physical Metaphor)	265
Μπαρούτα, Μαρία. Αξιοποιώντας διαθεματικά ένα μουσικό παραμύθι για την αποδοχή της διαφορετικότητας στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού	273
Μυγδάνης, Γιάννης, Κονδυλίδου, Άση & Κοκκίδου, Μαίη. Κοινωνικές αξίες και Προγράμματα Σπουδών μουσικής: συγκριτική έρευνα	280
Νικολάου, Έλενα & Ακογιούνογλου, Μίτσου. Διερεύνηση της εφαρμογής μίας ενότητας μαθημάτων σύμφωνα με τον Καθολικό Σχεδιασμό για τη Μάθηση σε παιδιά προσχολικής ηλικίας στο μάθημα της μουσικής	290

Παπαδόγιαννη-Κουραντή, Μάρθα & Αναγνωστοπούλου, Χριστίνα. Ακουστοαπτική παρέμβαση στη διδασκαλία της Μουσικής	301
Παπασταύρου, Δήμητρα. Ο ρόλος των άτυπων διεργασιών μάθησης μουσικής στην ανάδειξη της φιλίας στο εσωτερικό μιας μουσικής ομάδας μάθησης ενηλίκων	310
Πολυχρονίδου, Μαρία & Παπατζίκης Ευθύμιος. Ερευνώντας την πρακτική εφαρμογή και τις δομές της πρώιμης μουσικής εκπαίδευσης (0-4 ετών) σε παγκόσμιο επίπεδο: Προκαταρκτικά αποτελέσματα	318
Πουλοπούλου, Τρισεύγενη. Η συμβολή των Μουσικών Σχολείων στην πολιτιστική και κοινωνική ζωή	334
Ράπτης, Θεοχάρης. Η μουσική παιδαγωγική μετά τον Adorno	343
Ρεράκη, Βασιλική. Πρωτο-μουσικές εμπειρίες και μάθηση: η αλληλεπίδραση γονέα-βρέφους και η επικοινωνιακή μουσικότητα ως θεμέλιο για τη μουσική ανάπτυξη του ανθρώπου	353
Ρεράκη, Φωτεινή. Αναγνώριση και κοινωνική ορατότητα: η περίπτωση των λαϊκών και παραδοσιακών οργάνων στο πλαίσιο της ωδειακής εκπαίδευσης στην Ελλάδα	360
Ρήτου, Κασιανή & Ακογιούνογλου, Μίτσυ. Διερεύνηση της εμπειρίας μαθητών μουσικού σχολείου στο πλαίσιο του μαθήματος μουσικού οργάνου	368
Σαλτάρη, Ρεγγίνα. Τα κοινωνικά μουσικά παιχνίδια της αυλής από την οπτική των παιδιών	378
Σιάσος, Σπύρος. Μουσικά Σχολεία – Οικογένεια – Μαθητές. Μια αρμονική συνήχηση	388
Σκαμνέλος, Μάριος & Πανταζή, Ευσταθία. Ρεαλιστική παρτιτούρα: Ένας εναλλακτικός τρόπος διδασκαλίας της μουσικής σε δυσλεκτικό μαθητή. Μελέτη περίπτωσης	397
Σκαρλάτου, Χρυσούλα. Μαθαίνοντας για την πυρκαγιά του 1917 στη Θεσσαλονίκη μέσα από τη διδασκαλία ενός σεφαραδίτικου τραγουδιού	408
Στάμου, Λήδα, Τρούλου, Ραφαέλα & Τάχος, Σταύρος. Διερεύνηση των απόψεων γονέων παιδιών βρεφικής και προσχολικής ηλικίας για τη συμμετοχή τους στη μουσική ανάπτυξη των παιδιών τους	418
Τριανταφυλλάκη, Αγγελική & Αναγνωστοπούλου, Χριστίνα. «Το δημιουργήσαμε όλοι μαζί, εκείνη τη στιγμή». Διερευνώντας τις εμπειρίες των φοιτητών κατά τη συμμετοχή τους στο μάθημα «Μουσική στην Κοινότητα» στο ΤΜΣ, ΕΚΠΑ	427
Τριανταφυλλάκη, Αγγελική & Χρυσοστόμου, Σμαράγδα. Από τον «φακό» του φοιτητή, στον «φακό» του εκπαιδευτικού. Μια μελέτη περίπτωσης της πρακτικής διδασκαλίας και άσκησης στο ΤΜΣ, ΕΚΠΑ κατά το έτος 2017-18	435
Φυτίκα, Αθηνά. Ομαδική διδασκαλία πιάνου στην τρίτη ηλικία	445
Χαλκιαδάκη, Μαρία & Ακογιούνογλου, Μίτσυ. Η συμβολή του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση στην ισότιμη συμμετοχή παιδιών με διαφορετικά μαθησιακά προφίλ στο μάθημα της μουσικής	452

Στρογγυλές τράπεζες

Στρογγυλή τράπεζα I:	465
Παρουσίαση του ψηφιακού αποθετηρίου και της διαδραστικής πλατφόρμας για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και μουσικής μέσα από τα τραγούδια της Μαρίζας Κωχ: «Εγώ πατρίδα γνώρισα μέσ' από τα τραγούδια»	
Συντονίστρια:	
Ζωή Διονυσίου: Ψηφιακό Αποθετήριο ΜΑΡΙΖΑ «Εγώ πατρίδα γνώρισα μέσ' από τα τραγούδια»: ιδέα, στόχοι, υλικό	466
Εισηγήσεις	
Κωνσταντάκου, Κλειώ. Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού μέσω των τραγουδιών της Μαρίζας Κωχ: Μία πιλοτική εφαρμογή στο Νηπιαγωγείο της Εθνικής Σχολής Βιέννης	477
Πανταζή, Ευσταθία. Η διδακτική αξιοποίηση των τραγουδιών της Μαρίζας Κωχ για τη διδασκαλία των ελληνικών ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας	487
Στρογγυλή τράπεζα II:	497
Η εμπύχωση θέλει τέχνες:	
Απόψεις για την Εμπύχωση μέσω τεχνών στην εκπαίδευση	
Οργανωτές:	
Γεωργία Γκανά, Ελένη Ζησοπούλου, Νίκος Θεοδωρίδης (συντονιστής), Παναγιώτα Σιάνου-Χατζηκαμάρη, μέλη της Καλλιτεχνικής Παιδαγωγικής Ομάδας «Ελάτε να Παίζουμε»	
Εισηγήσεις	
Ζησοπούλου, Ελένη, Σιανου Χατζηκαμάρη, Παναγιώτα & Θεοδωρίδης, Νίκος. Η εμπύχωση σύμφωνα με την οπτική και τη διαδρομή της Καλλιτεχνικής Παιδαγωγικής Ομάδας «Ελάτε να Παίζουμε»	499
Θεοδωρίδης, Νίκος. Η συμβολή των μουσικών εμπυχωτικών δραστηριοτήτων στη μουσική μάθηση	508
Θωίδου, Μαρία. Εμπυχώνοντας τους εμπυχωτές: η εμπυχωτική-εκπαιδευτική διάσταση της εθελοντικής συμμετοχής σε πολιτιστικά δρώμενα. Η περίπτωση ενός μουσικού φεστιβάλ	516
Κοκκίδου, Μαίη. Εμπύχωση στις ομαδικές μουσικές δράσεις: το κοινωνικό νόημα της μουσικής	525
Μπακιρτζής, Κώστας & Σλαυκίδης, Γιώργος. Η Εμπύχωση Ομάδων και οι εφαρμογές της	533

Στρογγυλή τράπεζα III:	542
Μουσική Εκπαίδευση & Κοινωνική Δικαιοσύνη	
Συντονιστής:	
Δημήτρης Θ. Ζάχος. Η προβληματική της ειδικής συνεδρίας	542
Εισηγήσεις	
Ζάχος, Δημήτρης Θ. Κοινωνική δικαιοσύνη στην εκπαίδευση: ορισμένες κριτικές παρατηρήσεις	546
Μαμανά, Μαρία & Κοκκίδου, Μαίη. Κοινωνική Δικαιοσύνη και Μουσική Εκπαίδευση: φραγμοί στην πρόσβαση στο Μουσικό Σχολείο μαθητών Ρομά από το Δροσερό Ξάνθης	555
Μπιλιλής, Θανάσης. Η μουσική ως... δράστης Δημοκρατίας στο σχολείο	564
Στρογγυλή τράπεζα IV:	568
Διατλαντικές εμπειρίες διδασκαλίας της μουσικής: Μελέτη περίπτωσης με φοιτητές από Κύπρο και ΗΠΑ	
Συντονιστής:	
Γιάννης Μυράλης	
Εισηγήσεις	
Αδαμοπούλου, Κατερίνα & Μυράλης, Γιάννης. Εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη μουσική στην Ελλάδα και στην Κύπρο	569
Αρχοντοπούλου, Άννα & Μυράλης, Γιάννης. Η εξ αποστάσεως μάθηση στη μουσική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση της Βόρειας Αμερικής	576
Στρογγυλή τράπεζα V:	583
Εφαρμογές της Ελληνικής μελοποιίας στη μουσική εκπαίδευση: Ενεργοποιώντας τις συνδέσεις με την κοινωνία, τον τόπο και την καθημερινότητα	
Συντονίστρια:	
Μαρία Τσαλίκη	
Εισηγήσεις	
Τσαλίκη, Μαρία & Πασσιάς, Ελευθέριος. Αυτόχθονες διαδικασίες δημιουργίας τραγουδιών στη μουσική εκπαίδευση: Ένα διαχρονικά ενημερωμένο σύγχρονο πλαίσιο	585
Πασσιάς, Ελευθέριος & Ζωβοΐλη, Αγορίτσα. Εφαρμογή της ελληνικής μελοποιίας σε δομή ειδικής αγωγής: Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση της εφαρμογής σε Δημόσιο Ειδικό Γυμνάσιο	592
Τσαλίκη, Μαρία. Εφαρμογές της Ελληνικής μελοποιίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Τρεις μελέτες περίπτωσης	600
Σούκα-Σίμου, Αναστασία. Εφαρμογές τραγουδοποιίας στην οργανική διδασκαλία	608

Ευρετήριο ονομάτων

Πρόλογος των επιμελητών των Πρακτικών του 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.

Αγαπητοί συνάδελφοι,

μετά την επιτυχημένη διεξαγωγή του 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., που πραγματοποιήθηκε από 23 μέχρι 25 Νοεμβρίου 2018 στους φιλόξενους χώρους των δύο μεγάλων Πανεπιστημίων της Θεσσαλονίκης, του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, είμαστε στην ευχάριστη θέση να παραδώσουμε στην επιστημονική κοινότητα και τα Πρακτικά του Συνεδρίου.

Η απόφαση να διοργανώσουμε ένα Συνέδριο με κεντρικό άξονα την κοινωνική διάσταση της μουσικής εκπαίδευσης αποτέλεσε για όλους μας στην Επιστημονική Επιτροπή από την πρώτη στιγμή μια ευκαιρία, αλλά και μια πρόκληση. Η ευκαιρία εντοπίζεται στη δυνατότητα ανάδειξης των κοινωνικών εκφάνσεων της μουσικής εκπαίδευσης αλλά και του συσχετισμού πεδίων που συχνά παρουσιάζονται με τρόπο ασύνδετο και παρατακτικό, χωρίς αναζήτηση των βαθύτερων σχέσεων και αλληλεπιδράσεων. Η πρόκληση εντοπίζεται στο τεράστιο πεδίο που διανοίγεται, καθώς τόσο η μουσική, όσο και η εκπαίδευση, είναι πρωτίστως κοινωνικά φαινόμενα, και δύσκολα μπορεί να διακρίνει κανείς επιμέρους θεματικές οι οποίες δεν καθορίζονται από τον κοινωνικό παράγοντα. Μάλιστα οι τεράστιες αλλαγές που παρατηρούνται σε παγκόσμιο και σε εθνικό επίπεδο τα τελευταία χρόνια και η ταχύτητα αυτών των αλλαγών καθιστούν ιδιαίτερα δύσκολη τη δυνατότητα μιας ψύχραιμης και επιστημονικής ματιάς πάνω στις κοινωνικές εξελίξεις.

Ο τρόπος να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις ήταν να προσδιορίσουμε θεματικές που να φωτίζουν τις σημαντικότερες κοινωνικές όψεις της μουσικής εκπαίδευσης, ενισχύοντας τις δυνατότητες ουσιαστικού διαλόγου και αποφεύγοντας άσκοπες οριοθετήσεις και αποκλεισμούς. Οι κεντρικές ομιλίες δίνουν έμφαση στον ρόλο του δασκάλου και στις επικοινωνιακές δυνατότητες της μουσικής. Αφού λάβαμε υπόψη τις προτάσεις που υποβλήθηκαν καταλήξαμε σε κάποιες ευρείες θεματικές που αναδείκνυαν κύρια ζητήματα που απασχολούν την επιστημονική μας κοινότητα. Αυτά αφορούν τη σχέση της μουσικής στο σχολείο με τη μουσική ζωή έξω από αυτό, τη σχέση της μουσικής με την κοινωνική δικαιοσύνη, τη διαπολιτισμική διάσταση της μουσικής εκπαίδευσης, τις δυνατότητες και τους τρόπους διαμόρφωσης ταυτότητας μέσω της μουσικής, τις δυνατότητες που παρέχει η μουσική εκπαίδευση για υπέρβαση διακρίσεων και την κατοχύρωση βασικών δικαιωμάτων, τη μουσική αγωγή σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες, αλλά και σε συγκεκριμένους χώρους και θεσμούς, όπως για παράδειγμα τα μουσικά σχολεία, τον σχεδιασμό μουσικών προγραμμάτων, τον ρόλο της τεχνολογίας στη μουσική εκπαίδευση. Οι στρογγυλές τράπεζες φώτισαν όχι μόνο κάποιες σημαντικές θεματικές, αλλά και τους τρόπους με τους οποίους οι θεματικές αυτές μπορούν να προσεγγίζονται μέσα από διαφορετικές οπτικές.

Στον παρόντα τόμο θα βρείτε τα πλήρη κείμενα των κεντρικών ομιλιών, καθώς και ανακοινώσεων του Συνεδρίου που ανταποκρίθηκαν επιτυχώς στη διαδικασία κρίσης (τυφλό σύστημα δύο κριτών) από τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου. Τα κείμενα δημοσιεύονται ανά κατηγορία παρουσιάσεων (αναρτημένες ανακοινώσεις, εργαστήρια, προφορικές ανακοινώσεις και στρογγυλές τράπεζες,) με αλφαβητική σειρά. Προσπαθήσαμε να θέσουμε το πλαίσιο για έναν επιστημονικό διάλογο υψηλού επιπέδου και νομίζουμε ότι σε

μεγάλο βαθμό κατορθώσαμε να ανταποκριθούμε σε αυτόν τον στόχο. Ένας διάλογος για τη σχέση της εκπαίδευσης και της μουσικής με την κοινωνία δεν έχει ασφαλώς μόνο το χαρακτήρα της περιγραφής μιας κατάστασης, αλλά ταυτοχρόνως και της ουσιαστικής παρέμβασης προς μια κατεύθυνση δημοκρατικής, ελεύθερης και δίκαιης συνύπαρξης. Οι χώροι της εκπαίδευσης και της τέχνης είναι καθοριστικής σημασίας για το μέλλον κάθε κοινωνίας.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά το Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και τα τμήματα της Παιδαγωγικής Σχολής του Α.Π.Θ., το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και το Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, για την εξαιρετη φιλοξενία τους, τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Ε.Ε.Μ.Ε. για την επιτυχημένη διοργάνωση και διεξαγωγή του Συνεδρίου, τους καλλιτέχνες και τους εισηγητές που πλαισίωσαν με το έργο και τις μελέτες τους τις εργασίες του Συνεδρίου, όλους τους συνέδρους που παρακολούθησαν τις εργασίες του Συνεδρίου και συνέβαλαν στην προώθηση της μουσικοπαιδαγωγικής σκέψης και την ανάπτυξη ενός γόνιμου επιστημονικού, εκπαιδευτικού και καλλιτεχνικού διαλόγου, καθώς και το Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων για την εμπιστοσύνη που δείχνει στο επιστημονικό και εκπαιδευτικό έργο της Ε.Ε.Μ.Ε., θέτοντας, και αυτό το συνέδριο της ένωσης υπό την αιγίδα του.

Τέλος, ευχαριστούμε θερμά τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου, καθώς με τη γνώση και τη συνέπειά τους συνέβαλαν στη διασφάλιση της επιστημονικότητας των εργασιών του Συνεδρίου, αξιολογώντας, αρχικά, τις περιλήψεις των προτάσεων που λάβαμε για παρουσίαση, και, κρίνοντας, στη συνέχεια, τα πλήρη κείμενα των εισηγήσεων που δημοσιεύονται στον τόμο των Πρακτικών του Συνεδρίου.

Ελπίζουμε ότι όσα θα διαβάσετε εδώ θα αποτελέσουν τη βάση για περαιτέρω έρευνα και διάλογο, αλλά και για παρέμβαση στον χώρο της μουσικοπαιδαγωγικής πράξης.

Καλή ανάγνωση!

*Οι επιμελητές των Πρακτικών
του 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.*

*Θεοχάρης Ράπτης
Επίκουρος καθηγητής
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

*Δήμητρα Κόνιαρη
Εργαστηριακό διδακτικό προσωπικό
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*

Χαιρετισμός του Συνεδρίου εκ μέρους της Παγκόσμιας Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση -ISME

Αγαπητοί συνάδελφοι, φίλοι και φίλες,
με την αφορμή του 8ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση και τον εορτασμό των 20 ετών από την ίδρυσή της, επιτρέψτε μου έναν πιο προσωπικό τόνο στον χαιρετισμό αυτό.

Ήταν καλοκαίρι του 1994 όταν έφτασα στην Τάμπα, στη Φλώριντα των Ηνωμένων Πολιτειών, για να πάρω μέρος για πρώτη φορά σε συνέδριο της Παγκόσμιας Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (ISME). Στην έναρξη, στις εγγραφές, συνάντησα τον συμφοιτητή μου, Πολύβιο Ανδρούτσο, που και εκείνος ερχόταν για πρώτη φορά σε συνέδριο της ISME. Μια - δυο ημέρες μετά, πίνοντας καφέ και συζητώντας, ενθουσιασμένοι από την εμπειρία μας, σχολιάσαμε ότι λείπει ένας επιστημονικός οργανισμός για τη μουσική εκπαίδευση από την Ελλάδα και ότι θα πρέπει να τον ιδρύσουμε. Αυτό θα βοηθούσε στην επικοινωνία όλων όσων ενδιαφέρονται και θα έδινε ώθηση στην ελληνική μουσική εκπαίδευση. «Θα μπορούσαμε να γίνουμε συνδεδεμένος σύλλογος με την ISME». «Ίσως να φέρουμε το διεθνές συνέδριο της ISME στην Ελλάδα μια μέρα»!

Σήμερα, 20 χρόνια μετά, η Ε.Ε.Μ.Ε. ιδρύθηκε, οργανώθηκε, αναπτύχθηκε. Αγκάλιασε όλους τους εκπαιδευτικούς μουσικής σε όλη την Ελλάδα, σε όλες τις βαθμίδες και σε όλες τις ειδικότητες. Διοργανώνει συστηματικά υψηλού επιπέδου συνέδρια, επιμορφώσεις, ημερίδες, σεμινάρια και επιστημονικές εκδόσεις. Και βέβαια, το 30ο Παγκόσμιο Συνέδριο για τη Μουσική Εκπαίδευση της ISME πραγματοποιήθηκε το 2012 στην Ελλάδα, στη Θεσσαλονίκη, με πολύ μεγάλη επιτυχία!

Συγχαρητήρια λοιπόν σε όλους για τη διοργάνωση ενός ακόμη συνεδρίου, συγχαρητήρια για τις συνεχείς προσπάθειες για την ανάπτυξη και διατήρηση του υψηλού επιπέδου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση. Ευχομαι να τα εκατοστήσει η Ε.Ε.Μ.Ε.!

Με μεγάλη χαρά χαιρετώ την έναρξη του 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε. Μεταφέρω επίσης τους προσωπικούς χαιρετισμούς της Προέδρου της Παγκόσμιας Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (ISME), Suzan O Neil, καθώς και όλων των μελών του Συμβουλίου της ISME, στο οποίο έχω την τιμή να είμαι μέλος.

*Σμαράγδα Χρυσοστόμου
Καθηγήτρια, Τμήματος Μουσικών Σπουδών
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Member, Executive Committee,
ISME Board of Directors*